

Sudėtiniai sakiniai

Kartojimas

Ar prisimename?

- Kuo sudėtiniai sakiniai skiriasi nuo vienisinių?
- Kuo skiriasi sudėtiniai sujungiamieji ir sudėtiniai prijungiamieji sakiniai?
- Kokios yra šalutinių dėmenų (sakinių) rūšys? Kaip jas atpažinti?
- Kaip skiriame sudėtinį sujungiamąjį sakinį?
- Kaip skiriame sudėtinį prijungiamąjį sakinį?

Nustatykite sakinio rūšį (V, SS, SP, SB)

- Kol vyrai dirbo, moterys ruošė vakarienę.
- Kaimo gale, ties Galinio pirkia, riogsojo išpurtus liepa.
- Paštas – tai didelis kambarys, medine neaukšta pertvara perskirtas per pusę.
- Dvare, kuriame ji anksčiau tarnavo, buvo gyvas 1831 m. sukilimas.
- Pajuodo namų stogai, pritilo, susnūdo visos gatvės.
- Jis paėmė pluoštelį į ranką ir sausi šiaudiniai žiedukai sučežėjo jo pirštuose.
- Jis pats taip nusprendė ar jam draugai taip patarė?

Sudėtinis sujungiamasis sakinyss

- Prisiminkime, kada skyryba privaloma, o kada ne.
- Vaikas suriko nesavu balsu (,) ir vyrai šoko jo gelbėti.
- Tėvui varpelis pasirodė panašus į rišamą ant meškerės, tačiau jis netarė nė žodžio.
- Senelis norėjo pasiūlyti pagalbą (,) arba jam pagailo našlaičio.
- Ar tu tebežiūri į mane, ar tik aš tave matau?

Sudėtinis prijungiamasis sakiny

- Ką vadiname pagrindiniu dėmeniu, o ką – šalutiniu?
- Kokios būna šalutinių dėmenų rūšys?
- Kas yra šalutinių dėmenų laipsniai?

- Sakė, kad užmokės taksistui, kai nuvažiuos į vietą.
- Sakė, kad užmokės taksistui.

Nustatykite šalutinio dėmens rūšį.

- Vėjas plaikstė atverstus knygos, kurią Petras skaitė dieną, lapus.
- Kai uždusęs įbėgau į salę, Julė rankose jau laikė atestatą.
- Vasaris nuleido galvą, kad paslėptų paraudimą.
- Mylimiausias jis dėl to, kad visada žiūrį tiesiai į Irkos langą ir linksmai čiulba.
- Absurdas turi tiek prasmės, kiek su juo nesutinkama.
- Jei turi įvykti pasaulio pabaiga, vis tiek reikia sodinti obelis.
- Kad ir ką darytum, mąstyk apie ateitį.
- Jis buvo toks senas, kad sunkiai rangė savo kaulus net lazdele pasiramsčiuodamas.

Sudėtiniai bejungtukiai sakiniai

Sudėtiniai sakiniai, kurių dėmenys susieti be jungtukų (jų dėmenis sieja prasmė ir intonacija), vadinami sudėtiniais bejungtukiais sakiniiais.

Sudėtinių bejungtukių sakinių dėmenys vienas nuo kito atskiriami kableliu, kabliataškiu, dvitaškiu arba brūkšniu.

Sudėtinių bejungtukių sakinių skyryba

1. Kai sudėtinių bejungtukių sakinių dėmenys išvardijami, gretinami priešingi dalykai, skiriama kableliu arba kabliataškiu.

Pvz.: Trobos susmego, takeliai žole užžėlė.

2. Jei SB sakinių dėmenimis reiškiamas apibendrinimas, sąlyga, nuolaida, neatitikimas, dažniausiai skiriama brūkšniu, rečiau – kableliu.

Pvz.: Pasėjau pupą – išdygo žirnis.

3. Kai paaiškinamas, papildomas pirmojo dėmens turinys, nurodoma priežastis ar pasekmė, skiriama dvitaškiu arba brūkšniu (rečiau kableliu).

Pvz.: Sapnavau naktį šunį: (–) sutiksiu draugus.

4. Teigimas ir neigimas sakinio pradžioje skiriamas kableliais (taip, ne, gerai, nieko, kaip, ką...)

Pvz.: Taip, iš jo to ir reikėjo tikėtis.

Paaiškinkite šių SB sainių skyrybą.

- Motinos teisybė – kieme iš tikrųjų dūksta svetimas šuo.
- Ant jo ramiai spragsėjo ugnelė, sausi šakaliai degė beveik be dūmų.
- Tavęs nebus – kitiems reikės gyventi.
- Taigi ne liepą nukerta Grainis: jis pakerta liaudiškos etikos esmę.
- Moku naują dainą – Petras mus visus išmokė.
- Tik staiga Anykščių parapijoje lyg perkūnas trenkė: priemiesty rado kelių dienų pamestą mergytę.
- Indai surikiuoti į kertes, asla truputį pasausinta.
- Sek mano pėdom, jei nori gyventi: valdyk bobas, nesiduok už nosies vedžiojamas.